

SOÓS JÓZSEF ALEZREDES:

AZ 1514. ÉVI PARASZTHÁBORÚ JELLEGÉNEK ÉS IDEOLÓGIÁJÁNAK FŐ VONÁSAI. A DÓZSA-HAGYOMÁNY TÖRTÉNETI HELYE

A feudális társadalom alapvető osztályellentéte a jobbágy-paraszt-
szág és a feudális földesúri osztály, valamint más társadalmi erők
közötti ellentét, ahogyan Engels hangsúlyozta, „a feudalizmussal való
forradalmi szembenállás az egész középkoron végighúzódik”.

A feudalizmus osztályküzdelseiben a parasztháborúk a parasztság
által vívott osztályharc csúcspontjait jelentették.

A feudális középkor európai parasztháborúinak eredményeit viz-
sgálva azt látjuk, hogy bár lényeges változásokat idéztek elő a társa-
dalmi-gazdasági viszonyokban, de a feudális társadalmi rendet nem
döntötték meg, csupán annak keretein belül hoztak létre kisebb-
nagyobb változásokat. A parasztháborúk eredménye önként veti fel
a kérdést: milyen szerepet tölthettek be a parasztháborúk a középkor
társadalmi küzdelseiben?

A marxista történefmegértés szerint az osztályharc legélesebb for-
mája a forradalom, amely a társadalom minőségi változását ered-
ményezi. Minden osztályharc végső célja az osztálytársadalmakban
a fennálló társadalmi rend megdöntése, új, fejlettebb társadalmi rend
létrehozása. A feudális társadalmi renddel szemben ez az új, fejlet-
tebb társadalmi rendszer a kapitalizmus, amelyben a parasztság vez-
ető szerephez nem jut, sőt alapvető osztállyá sem válik.

Ezért a parasztság, annak ellenére, hogy az antifeudális forradalmi
mozgalmak tömegerejét adja, vezetőereje annak nem lehet. Az ön-
maga által vívott küzdelsei „céltalanok”, ösztönösek, s ha átmeneti
sikereket érnek is el, tartós eredményekhez nem vezethet.

Ez az alapvető oka annak, hogy a középkor parasztháborúiban a
parasztság a polgári-plebejus szövetségekkel együtt lépett fel. A pa-
rasztháborúk eredményei attól is függenek, milyen erők a kapcsola-
tok a szövetségekkel, amelyek a háborúk támaszkodnak. Az álta-
lános társadalmi fejlettségi színvonal, s az osztályszövetség megha-
tározó jellege általában minden parasztháborúban, így — ha sajá-
tosan is — az 1514. évi magyarországi parasztháborúban is érvénye-
sült.

Az 1514. évi magyarországi parasztháború egyik jellemző vonása az volt, hogy a Bakócz Tamás esztergomi érsek által meghirdetett kereszties hadjárat azonos jelszavai ellentétes osztályérdekeket és célkitűzéseket takarnak. A Dózsa vezette parasztháborúban két részre oszlott a feudális magyar társadalom. Egyik oldalon a csoportokra tagolódó, egymással szembenálló, rendi pártokba tömörülő kizsákmányolók: a feudális nemesség, az egyházi hierarchia és a gazdag városi polgárság állott. A másik oldalon a kereszties had soraiban ott található a sorsukkal elégedetlenkedő mezővárosi és falusi jobbágy-parasztság, a szervezkedő plebejusok, a bányamunkások, az egyházi főpapsággal szembenálló szegénypapság és a világi értelmiség képviselői, a deákok. Az ellentétes osztályérdekek kifejezésre jutottak a szembenálló osztályerők célkitűzéseiben is.

A feudális nemességnek a kereszties hadjáratral az volt a célja, hogy egyrészt az egyetemes kereszténységre — Bakócz érsek legátusi működése révén — a kelet- és észak-európai országokra, másrészt saját jobbágyságra hárítsa át a török elleni harc terhét. Egy esetleges győzelem után pedig valóra válthatónak látta — akármilyen illuzórikus vágy is volt ez —, a maga nagyhatalmi ábrándjait. A jobbágy-parasztság hadba gyűjtésével pedig az elégedetlenséget, a forrongást, a parasztság szembefordulását akarta megakadályozni.

A katolikus egyház célja a kereszties hadjáratral egyrészt az eretnekek — elsődlegesen a huszitizmus és az ortodoxok — elleni harc fokozása volt, másrészt ki akarta terjeszteni az egyház hatalmi szféráját. Ezen túlmenőleg célja volt a feudális társadalom erkölcsi tartópilléreinek a megszilárdítása is.

A dolgozó tömegek hadba hívása azonban a feudális társadalmakban (s nemcsak hazánkban) mindig kétélű fegyvernek bizonyult. A feudális középkor története bizonyítja: a kereszties hadjáratok meghirdetésével mindig együttjárt a parasztháborúk veszélye.

A feudális magyar társadalom a XVI. század első évtizedeiben teletelt volt feszültségekkel és ellentétekkel. Ezen ellentétek kirobbanásához szolgáltatott lehetőséget az 1514 áprilisában meghirdetett törökellenes kereszties hadjárat. A hadjárat szervezése ugyanis lehetőséget teremtett arra, hogy az ország 26 000 falvában és mintegy 850 mezővárosában szétszórtan és elszigetelten élő és partikulárisan gondolkodó parasztság ráébredjen: panaszai nem egyediek, sorsuk közös, a feudális elnyomás és kizsákmányolás egyaránt sújtja mindnyájukat!

A jobbágy-parasztság és szövetségesei a török elleni kereszties hadjárat „elsődleges célkitűzéseinek” megvalósításán túl az „egyenlőség és igazság győzelmét”, végső soron — ha többségében ösztönösen is — társadalmi átalakulást is várt attól.

1514-ben a magyar jobbágság szabad költözködési jogát akarta kiharcolni, illetve visszaszerezni. Ezért ragadta meg az első alkalmat a hadba vonulásra, hogy „jogosan és törvényesen” távozhasson el a földesurától. Ösztönös szabadulni akarás volt ez a feudális terhek

elviselhetetlenül emelkedő és növekvő sokasága, kibontakozó áruter-
melő tevékenységük hasznának elrablása, szabad költözködési joguk
korlátozása, végső soron a feudális rend konzerválására, az úgyneve-
zett „második jobbágyság” létrehozására irányuló tendenciák ellen.
Azonos okok miatt és céllal csatlakoztak a paraszthadhoz az erdélyi
székelyek és románok, valamint a délvidéki szerbek is. Az összegyűlt
jobbágy-paraszság csakhamar rádöbbsent, hogy sorsuk és panaszuk az
egész országban azonosak és közösek.

Éppen ebben az azonosságban és közösségben láthatjuk azt a té-
nyezőt, amely az 1514. évi kereszties hadjáratot a feudális társadalmi
rend elleni országos méretű parasztháborúvá növelte, ellentétben a
Hunyadi és Kapisztrán hat évtizeddel korábban meghirdetett kereszt-
ies hadjáratával szemben, amely lényegében a töröktől közvetlen
fenyegetett délvidék parasztságára korlátozódott.

A jobbágy-paraszság tömeges részvétele a parasztháborúban alap-
vetően felszabadulási törekvését fejezte ki a feudális terhek elvisel-
hetetlen súlya alól, de ezen az általános jellegen túl kifejezte az ár-
termelő parasztság tiltakozását is munkája gyümölcének elsajátí-
tása, pénzének elvétele ellen. Az 1514-ben fegyvert fogó parasztság
ugyanis a mezővárosi lakossággal együtt már kezdeti árutertermelést
folytatott.

A fokozódó pénzterhek elleni tiltakozás, a fejlődő áruforgalmat
akadályozó vámok elleni küzdelem fontos tényezője volt az 1514. évi
magyarországi parasztháborúnak. A feudális rend elleni támadás
nem véletlenül éppen a kunságból indult el, ahol a feudális vám-
rendszer erősen sújtotta az alföldi állatkereskedelmet és kivitelt.

Erthető, hogy a feudális reakció gúzsbakötési kísérletei kiváltot-
ták az alföldi mezővárosok nyílt szembeszegülését. Cegléd és más
mezővárosok példája jól mutatja, hogy a fokozódó terhek ellen til-
takozó és menekülő mezővárosok lakossága 1514-ben tömegesen csat-
lakozott Dózsa hadaihoz.

Csatlakozott a paraszti-plebejus felkelőkhöz az erdélyi és felvidéki
bányavárosok lakosságának egy része is. A bányamunkások éleződő
harca a kizsákmányolás és a feudális nemesség ama kísérlete ellen
folyt, amellyel a nemesek a bányamunkásokat jobbágysorba igye-
keztek süllyeszteni. Ez magyarázza a bányavárosok lakosságának tö-
meges csatlakozását a parasztháborúhoz, a paraszti-plebejus felkelők
hadához.

Az 1514. évi magyarországi parasztháború második jellemző vo-
nása az volt, hogy a feudális reakcióval szemben tömörülő erők ré-
széről a hit védelmének jelszava — ha ellentmondásosan is — kez-
dettől fogva messzemenő antif feudális jellegű társadalmi követelések-
kel párosult. E követelések konkrétan kifejezésre jutottak a paraszthá-
ború ideológiai programjában.

A parasztháború ideológiájáról

Az 1514. évi magyarországi parasztháború „ideológiai programja” — ugyanúgy, mint a többi európai parasztháborúban — vallásos formában jelentkezett. A feudális középkor vallásos ideológiájának magyarázatát — hangsúlyozza Engels — a feudális osztálytársadalom szerkezetében kell keresni.

A feudális osztálytársadalmakban a parasztság nem képes önálló eszmei rendszert, önálló ideológiát kidolgozni. Ezt az ideológiát „kézen kapta” az uralkodó osztálytól. A középkor uralkodó osztálya „nem ismerte el” az ideológia más formáját, mint a vallást és a teológiát.

Ennek következménye gyakorlatilag az volt, hogy ha a parasztság létét támadás, veszély, vagy megsemmisülés fenyegette, a kibontakozó paraszti osztályharcban nemcsak létfenntartási érdekük, hanem keresztény hitük is ösztönözte őket.

Így volt ez az 1514. évi Dózsa vezette parasztháborúban is, amelyben a harcoló paraszti-plebejus tömegeknek saját érdekeiket vallásos öltözetben kellett bemutatni, ha nagy vihart akartak előidézni.

A parasztháború ideológiájának megfogalmazói Magyarországon is elsősorban az egyházi hierarchiából kerültek ki. A katolikus egyház sajátos és különös szerepet játszott a magyar nép történetének legnagyobb parasztháborújában. A parasztháborút — mint ismeretes — akarva, nem akarva, a katolikus egyház által meghirdetett kereszties hadjárat lobbantotta lánggra. A Dózsa-féle parasztháború kereszties hadjáratként indult. Szervezéséből és vezetéséből a feudális nemesség teljesen kimaradt. A hadjárat vezetése formailag a feudális pápság, ideológiailag és gyakorlatilag lényegében az alsópapság és a világi értelmiség egyes elemeinek a kezébe került.

A parasztháború egyik szellemi vezére Mészáros Lőrinc ceglédi pap, a másik Lőrinc nevű békési, Turkevei Ambrus dévaványai pap — Dózsa György jegyzője — és más, az alsópapság egyes, részben „eretnek” elemei voltak. Egyes történeti források megemlítik, hogy az antifeudális tömegek oldalán megtalálhatók voltak a vallást gyűlölő és nehezen elviselő papok és szerzetesek, vagy olyan, aki „Krisztust káromolja és tagadja, bizonyos vallásosság és jóság leple alatt”.

Az egyházi értelmiség mellett jelentős szerepük volt a parasztháború ideológiájának megfogalmazásában a világi értelmiség egyes elemeinek, az úgynevezett deákoknak, akik mint iskolamesterek, írnokok, jegyzők stb. működtek. Sokan éltek közülük mint jegyzők a mezővárosokban. A mezővárosokról pedig köztudott, hogy fontos szerepet töltek be a parasztháborúban.

Az 1514. évi parasztháború ideológiáját elsősorban Dózsa György ceglédi beszéde alapján lehet rekonstruálni. E beszéd különféle forrásokból, más-más formákban maradt fenn. Bár e dokumentumokban sok a költött, a feudális nemesi bosszútól és gyűlölettől torzított részlet — sok bennük a közös gondolati vonás is, amelyek alapján egyön-

tetűen rajzolódik ki a ceglédi beszéd lényegi tartalma, a parasztháború fő célkitűzései és ideológiai vonásai.

A források alapján Dózsa beszéde vádirat volt a feudális nemesség ellen. Tubero raguzai bencés szerzetes által feljegyzett forrás alapján Dózsa György a felkelés „jogoságát” hangoztatta. A parasztháború ideológiájának egyik sajátos vonása, hogy a keresztes hadjáratral kapcsolatos egyházi felhatalmazás adta meg a felkelők szemében cselekedetük jogszerűségét.

Dózsa beszédében jogosnak tartotta a parasztok felkelését: „Ti polgártársai vagytok a magyar nemességnek, de nem parasztként, hanem rabszolgaként tart titeket!” Dózsa szavaiból nagy erővel bontakozik ki a Mohács előtti főnemesség „kevélyisége és tehetetlensége” — képzetlensége a török elleni harcra.

A parasztháború radikális, antifeudális irányzatára utal a ceglédi beszéddel valószínűleg egyidőben kelt „ceglédi kiáltvány”, amelyben Dózsa mint „az áldott keresztes népnek feje és főkapitánya” hangoztatta, hogy „nem alattvalója az uraknak”. Bár a középkori parasztfelkelések illúziója, a királyhűség Dózsánál is megtalálható: „csak a magyar királynak alattvalója” — vallotta magáról.

Dózsa a Cegléden kelt kiáltványában hadba hívta a magyarországi városok, mezővárosok és falvak népét. Aki nem tesz eleget parancsának, azt a keresztes háború céljaira kapott felhatalmazásra hivatkozva fenyegette meg:

„Székely (Dózsa) György, vitéz katona, a keresztesek istenáldotta népének vezére és főkapitánya... a Magyarországon... levő városok, mezővárosoknak és falvaknak együtt és egyenként üdvözlötöket! Tudjátok, hogy a hitszegő nemesek ellenünk és egész keresztes hadunk szent gyülekezete ellen ártó szándékkal felkeltek, hogy bennünket öldözzenek... Azért is nektek számkivetés és örök kárhozat, valamint fejetek és minden javatok vesztésének terhe alatt megparancsoljuk... hogy jelen levelünk kézhezvétele után rögtön és azonnal, minden késedelem és kifogás nélkül jöjjetek, siessetek hazánk, Cegléd mezővárosába és igyekeztek, hogy így e szent had és áldott gyülekezet a nemesek, hűtelen és gonosz nemesek erejét és hatalmát... meg tudja zaboláztatni. Ha így tesztek, jól van, különben a fentiek büntetését vonjátok magatokra.”

A feudális osztályrend megdöntését, a feudális kizsákmányolás megszüntetésére irányuló tendenciát a feudális uralkodó osztály is felismerte. E felismerést tükrözte II. Ulászló királynak 1514. július 3-án a pápához címzett levele, melyben leírta, hogy „parasztkok, csordások, kecskepásztorok és más nyájörzök” mind azt hangoztatják, mindennek az a célja, hogy a szolgaságból szabadságra jussanak.” Ez lényegében megegyezik a ceglédi kiáltvány szavaival, mely szerint a felkelők „szabadságukat és jogaikat akarták helyreállítani”.

A Dózsa-féle parasztháborút is jellemezte az éles egyházellenes irányzat. Itt is felmerült — az 1381-ben Angliában meghirdetett programhoz hasonlóan — az egyház megreformálásának terve. Az egyik történeti forrás szerint Dózsa úgy akarta megreformálni a katolikus

egyházat, hogy a 16 püspökségből egyet hagyott volna, s különben rangban minden pap egymáshoz hasonló lett volna. Ez megfelelt az engelsi megállapításnak, mely szerint a parasztság „olcsó egyházat” akart megvalósítani, amely „mellőzte a szerzeteseket, az egyházi főméltóságokat, a római udvart, röviden mindent, ami az egyházat költségessé tette”.

A Dózsa vezette parasztháború ideológiájának legradikálisabb formája Mészáros Lőrinc pap nevéhez kapcsolódik. Mészáros felfogása igen közel állt a cseh táborita papok és a német kiliasztikusok felfogásához. Utóbbiak isten ezeréves birodalmának eljövételét hirdették, amely alatt lényegében az osztály nélküli társadalmat értették. Ehhez viszont szerintük meg kell semmisíteni a feudális kizsákmányolókat!

Mészáros Lőrinc formailag a keresztes hadjáratra kapott felhatalmazásra hivatkozva, de lényegében a földi élet megjavítását, a konkrét feudális kötöttségek, a „jogtalan” pénz- és vámterhek megszüntetését, a nemesség elleni harcot követelte. Mészáros Lőrinc Kassa levéltárában fennmaradt egyik levelében elmondta, hogy ha behajtók jönnének és erőszakkal akarnának kicsikarni pénzt, „akkor az egész gyülekezet keljen fel”, és ha az összes behajtókat megölik, semmi kárt ne szenvedjenek. (Egy pénzbehajtóval a jobbágyok elleni önkényeskedés miatt a parasztháború során maga Dózsa számolt le Nagytúron [Mezőtúr], s a nála levő 5 márkányi készpénzt elvette.)

Az 1514. évi parasztháború „ideológiai programja”, követelései, a paraszti-plebejus tömegek antif feudális érdekeit képviselték. Ezek a követelések a társadalmi haladás irányába mutattak és — ha sajtóosan is — egybeestek a termelőerők fejlődésének biztosításáért folytatott harccal.

A parasztháborúban a felkelő néptömegek osztályérdeküknek megfelelő, ösztönösen megtalált és vezetőik által megfogalmazott célért harcoltak. Ezek a célok egybeestek a korabeli társadalmi fejlődés általános érdekeivel. A felkelő paraszti-plebejus erők osztályküzdélme — függetlenül a tudatosság fokától — lényegében antif feudális jelleggel, a társadalmi haladást képviselő paraszti-polgári árutermeles, a termelőerők fejlődésének, végsősoron tendenciájában a polgári átalakulás irányába mutatott. Ugyanakkor az ország függetlenségét fenyegető külső veszély elleni védelem fő erejét is a keresztes hadba szólított paraszti-plebejus erők adták, amely biztosíthatta volna az ország függetlenségét. A Dózsa vezette parasztháborúban az osztályharc és honvédelem kérdései összefonódtak.

A parasztháború betiltása, leverése, majd az ezt követő nemesi megtorlás azonban következményeiben nem a függetlenség megvédéséhez, hanem az ország középső és déli területeinek elvesztéséhez, folyamatában 1526-hoz — Mohácshoz vezetett.

A Dózsa-hagyomány történeti helye

Az 1514. évi magyar parasztháború szükségszerűen nem kerülhette el sorsát, a gyors bukást, a véres megtorlást, ugyanúgy, mint a többi európai parasztháború. De ahogyan nem állt előzmények nélkül, ugyanúgy volt folytatása is. Egy év múlva követte az alsó-ausztriai parasztfelkelés, majd 11 évvel később a német parasztháború. A Dózsa-féle parasztháború híd volt a huszita mozgalmak és a német parasztháború között.

A középkori parasztháborúk — néhány kivételtől eltekintve — elbuktak. E felkelések az objektív viszonyok éretlensége folytán még nem dönthették meg a feudális társadalmi rendet. De következményeikben jelentős a különbség a nyugat-európai, valamint a közép- és kelet-európai parasztháborúk között.

A nyugat-európai parasztháborúk többsége elősegítette a feudális társadalom magasabb szintjének kialakulását, a feudalizmuson túlmutató tendenciák kialakulását.

Az 1514. évi Dózsa vezette parasztháború leverése, a véres és kegyetlen megtorlás sem sajátíthatta ki és nem szüntethette meg a korábbi haladó fejlődés valamennyi elemét. De hasonlóan a közép- és kelet-európai feudális társadalmakhoz, a feudális társadalmi rend érett és bomló szakasza közé a parasztháború leverése után „beékelődött” a „késői feudalizmus” több évszázados szakasza. Ez azt jelentette, hogy Magyarországon — Kelet-Európa népeivel közös sorsot élve át — elmaradt, lelassult a társadalmi fejlődés, a feudalizmusból a kapitalizmusba való átmenet Nyugat-Európához viszonyítva késéssel, csak a XVIII—XIX. században kezdődött el, akkor is feudális akadályoktól gátolva, torzítva, vontatottan, lassan haladt előre.

Dózsa parasztháborújával lezárult a XVI. századi magyar történelem ellentmondásossága mellett is lényegében a felemelkedést, a társadalmi haladást előrevivő jelentős történelmi szakasza. 1514 után a társadalmi haladás csak súlyos, évszázados küzdelmek útján jutott előre. De a középkori magyarországi és a későbbi évszázadok osztályküzdemeiben a Dózsa vezette parasztháború olyan haladó politikai, ideológiai, katonai hagyománnyá vált, amely szétválaszthatatlanul összeforrott a haladásért vívott osztályküzdelmekkel.

Az 1514-et követő évszázadokban a parasztháború a feudális nemesi tudatnak vált először integráns részévé — negatív példaként. A feudális nemesség igyekezett kisajátítani és meghamisítani a parasztháború emlékét, s mint elrémitő természeti csapásra, mint valami elkerülendőre és megelőzendőre emlékezett 1514 „forró nyarára”. E nemesi szemlélet még a reformkor politikai gondolkodásában is tovább élt. A reformkori ellenzék egy része úgy érvelt reformjavaslatai mellett, hogy a parasztfelkelés, az „új 1514” csak akkor kerülhető el, ha reformokkal megelőzik.

Természetesen a néphagyomány a parasztháború leverését követő időben is közvetlenül, majd nemzedékről nemzedékre hagyva megőrizte és ápolta a „nagy parasztháború” emlékét, érthetően elsősor-

ban vallásos formában. Ismerünk korabeli töviskoronás Dózsa ábrázolást, amely szinte szenvedő „paraszti megváltóként” ábrázolja Dózsa Györgyöt, a parasztháború vezérét.

A néphagyomány, amely leoldozta a parasztháború áldozatát a tüzes trónról, ugyanakkor a szegényszlophoz kötötte Szapolyait, akit az ismert néphagyomány szerint isten azzal büntetett meg a Dózsával rendezett szörnyű „úrvacsoráért”, hogy a misén „úrfelmutatáskor” újra és újra megvakult.

A forradalmi Dózsa-hagyomány és parasztháború képe csak később jelenik meg a magyar történelem politikai küzdelmeiben. A Dózsa-féle parasztháború kereszteseinek nevét viselték a kurucok a II. Rákóczi Ferenc által vezetett függetlenségi küzdelmekben.

Szélesebb mértékben a reformkori mozgalmakban jelentkezett ismét a Dózsa-hagyomány a feudális kereteket fenyegető, „érdekegyesítő” nemesi reformpolitika eszmevilágában. Kölcsey Ferenc programjának megfelelően, az alkotmány sáncai közé akarta emelni a jognélkülieket (a parasztokat) — a nemzet tagjaivá fogadva őket.

A népből jött, a népre támaszkodó plebejus erők: Petőfiék, Vasváriék, Táncsicsék azonban már a követendő példát látták Dózsában. Azonosulva vele, megfenyegették saját koruk Szapolyaiait és Werbőczyeit, hogy addig emeljék a népet az „alkotmány sáncai” közé, amíg az „csak kér” és „nem ragad”. Petőfi Arany Jánoshoz írott levelében írta Dózsáról: „Én Dózsa Györgyöt a magyar történelem egyik legdicsebb emberének tartom és szentül hiszem, hogy lesz idő... midőn Dózsának nagyszerű emlékszobrot fognak emelni.”

Közeledve a jelenkorhoz, Petőfiék vonala egyenesen folytatódott Adyval és Derkovitssal. Az általuk ábrázolt kép Dózsáról és az 1514. évi parasztháborúról általános maradhatott, mert a XX. század haladó mozgalmainak a parasztság érdekében — ha változó körülmények között is — hasonló problémákkal kellett megküzdenie.

Ady Endre egyik cikkében szintén szobor felállítását követelte Dózsa Györgynek. Forradalmi verseiben, cikkeiben választ ad arra is, hogy miért: „hogy mi se felejtünk, hogy komoly a mi harcunk. Dózsa György beszélne a nyomorgó, Amerikába szökő magyar nép, a tanítók, vasutasok, intellektuelek, tisztviselők, iparosok, kereskedők helyett. Az egész munkás Magyarország helyett, melyet nagy urak és nagy papok jobban nyomnak, mint valaha.” Ady 1907-ben ismét hangsúlyozza egyik cikkében, hogy Dózsa György bemocskolt alakja azt jelképezi, hogy „mágnások, püspökök és cselédek ne uralkodjanak Magyarországon”.

Az imperializmus korában a szövetségi politika kialakítására törekvő munkáspártok felismerték Dózsa György és az 1514. évi parasztháború emlékében rejlő mozgósító, forradalmasító erő lehetőségét. A Szociáldemokrata Párt a dualizmus politikai harcaiban, a Kommunisták Magyarországi Pártja a két világháború közötti időszakban adott ki olyan munkákat, amelyek az uralkodó osztályok érdekeinek megfelelő értékelési kísérletekkel szemben a haladást, a forradalmat mutatták ki a parasztháború felidőzésében.

Az első magyar proletárdiktatúra, a Magyar Tanácsköztársaság, a magyar nép legnagyobb hősei között ünnepelte Dózsa Györgyöt. A parasztháború emlékét — mint haladó történelmi hagyományt — több kiadványban örökítette meg. A magyar kommunisták a két világháború között a Werbőczy-évet tartó „úri Magyarország” a magyar paraszti-plebejus tömegek ellenállásának és emlékének meggyalázásával szemben állították, hogy Dózsa csak első nagy alakja a népmozgalmak hősei ama sorozatának, amely Táncsicsban, Petőfiben, Szántó Kovács Jánosban, Áchim Andrásban folytatódik: „Az elnyomott osztályok felszabadulásra törő osztályharcának vezetői ők: és így nemzeti hősök” — hangoztatták a magyar kommunisták.

Mindezek a példák azt bizonyítják, hogy a középkori Magyarország és a későbbi évszázadok harcaiban a Dózsa-féle parasztháború olyan forradalmi hagyománnyá vált, amely szétválaszthatatlanul összeforrott a társadalmi haladásért vívott osztályküzdelmekkel. A parasztháború a magyar történelemben a későbbi parasztfelkelések, a társadalmi haladást előrevivő ragy osztályküzdelmek haladó ideológiai örökségét képezte.

Az 1514. évi Dózsa vezette parasztháború, mely történelmünk egyik kiemelkedő forradalmi hagyománya, szocialista társadalmunkban vált igazán és teljesen egész dolgozó népünk sajátjává.

1945 után, a felszabadulást követő politikai küzdelmekben, a munkáshatalom győzelméért vívott osztályharcban, a munkásosztály és a parasztság együttesen folytatott küzdelmeiben, az új, szocialista társadalom megteremtéséért vívott harcban váltak gyakorlati valósággá azok a célkitűzések, amelyekért a forradalmi elődök évszázadokon át harcoltak.

Felszabadult, szocialista társadalmat építő népünk haladó történelmi hagyományaink legfontosabbjai közé sorolja a Dózsa-féle parasztháborút. Szocializmust építő népünk az utódok hálájával idézi fel és ápolja Dózsa György és az 1514. évi parasztháború emlékét.

Van valami jelképes abban, hogy a szocialista társadalmat építő népünk eltávolította helyéről a magyar jobbágy-parasztság röghözkötését törvénybe iktató Werbőczy szobrát. S abban is, hogy a haladó és forradalmi elődök követelését valóra váltva szocialista társadalmunk szobrot állított Dózsának, a parasztháború emlékének Budán, ott, ahonnan a kereszties hadjárat elindult, Cegléden, ahol a parasztháborút Dózsa meghirdette és elindította.

Az 1514. évi Dózsa-féle parasztháború mint haladó politikai ideológiai hagyomány, az évszázadok során szétválaszthatatlanul összeforrott hazánk határain túl a Duna völgyi népeknek a társadalmi előrehaladásáért vívott közös, együttesen vívott osztályküzdelmével is. A Dózsa vezette parasztháború, s a későbbi századok osztályküzdelmek bizonyítják, hogy a Duna völgyi népeknek az elnyomás, a kiszákmányolás, a társadalmi haladásért vívott harca akkor volt eredményes, amikor erőiket egyesítve együttesen léptek fel a felemelkedést és haladást gátló retrográd erők ellen.

A Dózsa-évforduló megünneplése emlékezés. Az emlékezés, a haladó történelmi tradíció felidézése növeli egész népünk szocialista meggyőződését, a történelmi tanulságok erősítik egységünket, hazánk és a szocialista útra lépett szomszédos testvéri, baráti országokkal való szövetségünket. Ehhez ad az évszázadok távlatából is segítséget a Duna völgyi népek összefogását megtestesítő Dózsa-tradíció.